

Adam a Eva

Gn 3

Tento učební materiál vznikl v rámci projektu *Inovace studijního programu Pastorační a sociální práce ETF UK (CZ.2.17/3.1.00/33279)* spolufinancovaného z prostředků Evropského sociálního fondu, státního rozpočtu České republiky a rozpočtu hlavního města Prahy.

Evropský sociální fond – Operační program Praha Adaptability
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

Text

- 3:1 Nejzchytralejší ze vší polní zvěře, kterou Hospodin Bůh učinil, byl had. Řekl ženě: "Jakže, Bůh vám zakázal jíst ze všech stromů v zahradě?"
- 2 Žena hadovi odpověděla: "Plody ze stromů v zahradě jíst smíme. 3 Jen o plodech ze stromu, který je uprostřed zahrady, Bůh řekl: »Nejezte z něho, ani se ho nedotkněte, abyste nezemřeli.«"
- 4 Had ženu ujišťoval: "Nikoli, nepropadnete smrti. 5 Bůh však ví, že v den, kdy z něho pojíte, otevřou se vám oči a budete jako Bůh znát dobré i zlé."
- 6 Žena viděla, že je to strom s plody dobrými k jídlu, lákavý pro oči, strom slibující vševědoucnost. Vzala tedy z jeho plodů a jedla, dala také svému muži, který byl s ní, a on též jedl. 7 Oběma se otevřely oči: poznali, že jsou nazí. Spletli tedy fíkové listy a přepásali se jimi.
- 8 Tu uslyšeli hlas Hospodina Boha procházejícího se po zahradě za denního vánku. I ukryli se člověk a jeho žena před Hospodinem Bohem uprostřed stromů v zahradě.
- 9 Hospodin Bůh zavolal na člověka: "Kde jsi?"
- 10 On odpověděl: "Uslyšel jsem v zahradě tvůj hlas a bál jsem se. A protože jsem nahý, ukryl jsem se."
- 11 Bůh mu řekl: "Kdo ti pověděl, že jsi nahý? Nejedl jsi z toho stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst?"
- 12 Člověk odpověděl: "Žena, kterou jsi mi dal, aby při mně stála, ta mi dala z toho stromu a já jsem jedl."
- 13 Proto řekl Hospodin Bůh ženě: "Cos to učinila?"
- Žena odpověděla: "Had mě podvedl a já jsem jedla."
- 14 I řekl Hospodin Bůh hadovi: "Protožeš to učinil, buď proklet, vyvržen ode všech zvířat a ode vší polní zvěře. Polezeš po břiše, po všechny dny svého života žrát budeš prach. 15 Mezi tebe a ženu položím nepřátelství, i mezi símě tvé a símě její. Ono ti rozdrtí hlavu a ty jemu rozdrtíš patu."
- 16 Ženě řekl: "Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout."
- 17 Adamovi řekl: "Uposlechl jsi hlasu své ženy a jedl jsi ze stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst. Kvůli tobě necht' je země prokleta; po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení. 18 Vydá ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny. 19 V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, z níž jsi byl vzat. Prach jsi a v prach se navrátiš."
- 20 Člověk svou ženu pojmenoval Eva (to je Živa), protože se stala matkou všech živých.
- 21 Hospodin Bůh udělal Adamovi a jeho ženě kožené suknice a přioděl je.
- 22 I řekl Hospodin Bůh: "Teď je člověk jako jeden z nás, zná dobré i zlé. Nepřipustím, aby vztáhl ruku po stromu života, jedl a byl živ navěky." 23 Proto jej Hospodin Bůh vyhnal ze zahrady v Edenu, aby obdělával zemi, z níž byl vzat. 24 Tak člověka zapudil. Východně od zahrady v Edenu usadil cheruby s míhajícími se plamenným mečem, aby střežili cestu ke stromu života.

Vymezení textu

- Jahvistická (a tedy optimistická) zpráva o stvoření Gn 2 (2,23-25 je jejím vrcholem)
- Kain a Abel Gn 4 (šíří se zlo a začínají se naplňovat Hospodinova slova)

Kontext

- Celá pasáž má důležité místo v pradějinách Gn 1-11
- Důsledné „Hospodin Bůh“ je v kontinuitě s Gn 2, tedy podstně jahvistický pramen
- Kontrast s pozitivním obsahem Gn 2
- Náznaky pozitivního i v negativním obsahu Gn 3

Struktura

a) Touha po bohorovnosti (3,1-7)

b) Trest i milost (3,8-21)

(1) dialog Hospodina s Adamem a Evou, 8-13

(2) Hospodinova řeč k hadovi, 14-15

(3) Hospodinova řeč k ženě, 16

(4) Hospodinova řeč k Adamovi, 17-19

(5) závěr, 20-21

c) Vyhánání ze zahrady (3,22-24)

Výklad

a) Touha po bohorovnosti

1 Nejzchytralejší ze vší polní zvěře, kterou Hospodin Bůh učinil, byl had. Řekl ženě: "Jakže, Bůh vám zakázal jíst ze všech stromů v zahradě?"

Had:

- * ha-nachaš, tedy Had
- * učinil ho Hospodin, člověk by se ho neměl bát
- * je nejchytřejší (kontrast chytrý-nahý)
 - „chytrost“: ví o božích záměrech, ale zneužívá je:
 - předstírá zájem o člověka
 - oslovuje ženu
 - otřásá důvěrou v Boží vedení
 - naplňuje pochybami
 - z milostivého příkazu činí jho
- * Člověk není postaven před neosobní, nýbrž osobní zlo

2 Žena hadovi odvětila: "Plody ze stromů v zahradě jíst smíme. 3 Jen o plodech ze stromu, který je uprostřed zahrady, Bůh řekl: »Nejezte z něho, ani se ho nedotkněte, abyste nezemřeli.«"

4 Had ženu ujišťoval: "Nikoli, nepropadnete smrti. 5 Bůh však ví, že v den, kdy z něho pojíte, otevrou se vám oči a budete jako Bůh znát dobré i zlé."

Žena:

* Dobře vystihuje Hospodinův zákaz, ale přidává „ani se ho nedotkněte“ (tabu), zvyšuje jeho přitažlivost

Had:

- Obviňuje Boha ze znesvobodnění člověka
- Slibuje otevření očí jako Mesiáš (Iz 35,5; 42,1; 61,1)
- Budoucnost bez Boha maluje růžovými barvami
- Zasazuje člověku myšlenku bohorovnosti (rozhodování o Bohu a dobru a zlu)

6 Žena viděla, že je to strom s plody dobrými k jídlu, lákavý pro oči, strom slibující vševědoucnost. Vzala tedy z jeho plodů a jedla, dala také svému muži, který byl s ní, a on též jedl.

7 Oběma se otevřely oči: poznali, že jsou nazí. Spletli tedy fíkové listy a přepásali se jimi.

* jedovaté semeno zakořenilo...

* najednou: žena „vidí“ strom s „lákovými“ plody

* v jejím pohledu „žádost“ (1J 2,16)

- radostná poslušnost mizí

- od touhy blízko k činu

- pomocnice muže pomocnicí hada

- jí a dá i muži...

* „Jablko“ (vul.: malus – málus; ale podle rabínů jedli fíky, fík sídlem démonů; srov. fíkové listy)

* Co znamená zákaz jedení ze stromu poznání?

Gn 2: štěstí vázáno na morální příkaz, člověk nemůže být roven Bohu

Gn 3: „nabytí vševědoucnosti“

- nejde o zákaz rozumového poznávání, nýbrž o zákaz magie

- Bůh sám chce člověku dávat moudrost a víru

- strom poznání je symbolem prostředků, kdy se člověk sám snaží určovat dobro a zlo

* Splnilo se, co řekl Bůh i had:

- otevřely se jim oči

- propadli smrti

* Člověk se postavil proti Bohu na stranu zla

- zřekl se milostivého vedení

- sám sebe zbožštil, což vede ke smrti

Fíkové listy:

v kulturní kontextu doby: hledání spojení se světem démonů

b) Trest i milost

8 Tu uslyšeli hlas Hospodina Boha procházejícího se po zahradě za denního vánku. I ukryli se člověk a jeho žena před Hospodinem Bohem uprostřed stromů v zahradě.

9 Hospodin Bůh zavolal na člověka: "Kde jsi?"

10 On odpověděl: "Uslyšel jsem v zahradě tvůj hlas a bál jsem se. A protože jsem nahý, ukryl jsem se."

Hospodin se procházel

Hebrejské sloveso: „hledal společenství“

Bůh hledá společenství – člověk se schovává („stromů“ – říčky...)

Bůh člověka oslovuje: příležitost k návratu

Člověk: odpovídá jako viník, bojí se, namísto předchozího společenství s Bohem nyní úzkost

11 Bůh mu řekl: "Kdo ti pověděl, že jsi nahý? Nejedl jsi z toho stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst?"

12 Člověk odpověděl: "Žena, kterou jsi mi dal, aby při mně stála, ta mi dala z toho stromu a já jsem jedl."

13 Proto řekl Hospodin Bůh ženě: "Cos to učinila?"

Bůh člověka usvědčuje z viny

Člověk svaluje odpovědnost na Boha a na ženu

Žena vše svádí na hada

- * Jsou tedy rozbity stvořitelské řády věcí
- * Člověk tvor prchá před Stvořitelem
- * Staví se proti němu a nad něj, ale zůstává osamocen a bez pomoci

(Kant, Schiller a Hegel zde vidí šťastnou hodinu dějin, kdy se člověk probojoval ke svobodě; Písmo ukazuje, že svoboda spočívá v poslušnosti a společenství člověka s Bohem.)

14 I řekl Hospodin Bůh hadovi: "Protožeš to učinil, buď proklet, vyvržen ode všech zvířat a ode vsí polní zvěře. Polezeš po břiše, po všechny dny svého života žrát budeš prach.
15 Mezi tebe a ženu položím nepřátelství, i mezi símě tvé a símě její. Ono ti rozdrtí hlavu a ty jemu rozdrtíš patu."

* Hospodin se hada na nic neptá, jen vynáší soud, v němž je odsouzeno zlo

* **Polezeš po břiše** (chodil?); plazení znamená:

- soud nad pokušitelem a jeho pokoření

- **žrát prach** – živel podsvětí (Jb 17,16; Ž 22,30)

* **Nepřátelství mezi hadem a člověkem:**

- had symbolem nebezpečí

* mytologické pozadí

- teologický záměr: stálé nepřátelství na smrt (hlava, pata)

- jediná naděje: konečné vítězství Mesiáše

* Protoevangelium (Irenej), v katolické interpretaci bylo zájmeno „ono“ změněno na „ona“ (Mariánský kult)

16 Ženě řekl: "Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout."

- * Mezi oběma verši není spojka
- * Žena ve v.15 slyší slovo milosti o potomstvu
- * Očekávání poznamenáno utrpením (srov. „trápení“ pro ni i pro muže, v.17)
 - nejde jen o porodní bolesti; „azav“ je spíše duševní trýzní marného úsilí a zklamání
 - rodit děti v úzkosti a strachu, ohrožené hříchem a smrtí
 - dychtit po muži, tělem i duší se mu oddá, ale ten ji opanuje a zklame, nesplní její očekávání...
 - trápení až do Krista (2K 5,17)

17 Adamovi řekl: "Uposlechl jsi hlasu své ženy a jedl jsi ze stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst. Kvůli tobě nechť je země prokleta; po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení. 18 Vydá ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny. 19 V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, z níž jsi byl vzat. Prach jsi a v prach se navrátíš."

Člověk v zahradě korunován slávou a důstojností (Ž 8), nyní jej provází prokletí:

- v potu tváře dobývat chléb
- závislost na úrodě; rozsáhlé pohanské kultury plodnosti; kult „Velké Matky“; avšak ani ty nepomohou proti suchu, kroupám, kobylkám... proti neustálé úzkosti
- hledá útočiště v bozích, kultuře, filosofii, sobě samém, bez radosti, vděčnosti, v únavě a v potu... protože chtěl a chce být jako Bůh

20 Člověk svou ženu pojmenoval Eva (to je Živa), protože se stala matkou všech živých.

21 Hospodin Bůh udělal Adamovi a jeho ženě kožené suknice a přioděl je.

* **Pojmenoval svou ženu Eva**

- Neměl na to právo, žena už má jméno „iššá“ (což vyjadřuje její původ, rovnoprávnost a vztah k muži)
- „Eva“: muž jménem vyjadřuje nadvládu nad ní a to, že chce, aby byla matkou (vztah k synům, podřízenost muži)

* Bůh navzdory člověka neopouští, **kožená suknice** místo fíkových listů:

- porušení spjatosti s démony
- znamení milosti na nebezpečné cestě:

zastření nahoty

přikrytí viny

* Odkud pochází zlo, bolest, utrpení, nemoci a smrt?

- zlo se rodí z hříchu

- kořen bídy a smrti je v neposlušnosti (Ř 3,12nn)

* Řešení:

- návrat k poslušnosti Bohu; na to však člověk už nestačí sám;

- jen tam, kde je hřích přemožen utrpením a vina vymazána láskou a smířením, vysychá kořen všeho zlého; na Kristově kříži bude přemožena i smrt

c) Vyhnání ze zahrady

22 I řekl Hospodin Bůh: "Teď je člověk jako jeden z nás, zná dobré i zlé. Nepřipustím, aby vztáhl ruku po stromu života, jedl a byl živ navěky." 23 Proto jej Hospodin Bůh vyhnal ze zahrady v Edenu, aby obdělával zemi, z níž byl vzat. 24 Tak člověka zapudil. Východně od zahrady v Edenu usadil cheruby s míhajícím se plamenným mečem, aby střežili cestu ke stromu života.

* Splnilo se, co slíbil had:

- člověk poznáním dobra a zla smazal hranici mezi jím s Stvořitelem

- kdyby se stal mírou všech věcí, vypuklo by peklo; proto mu Bůh brání přístup ke stromu života

* Člověk zůstává pouhým tvorem, v tom jeho naděje

-je-li na trůně, je krutý; je-li pouhé nic, je krutý také...

-pro hrůznou velikost a zároveň tragičnost musí opustit Eden

* Práce v zahradě mu byla radostí a bohoslužbou, nyní dřinou svádějící k modloslužbě; odloučen od Boha a proto smutný

* **Cherubové** (Ex 25,18nn schrána, 1Kr 6,23 chrám, Ž 18,11; 80,2)

* (čekání na Krista...)

Závěr a aplikace

Příběhy byly vytvořeny pozorováním toho, jak to v životě lidí vlastně chodí; od toho se pak odvíjí pochopení člověka ve všech jeho rozměrech

Pád zároveň skrývá milost

Sociální a pastorační práce by měla vnímat člověka ve všech jeho rozměrech, s jeho tragikou i velikostí

Sociální a pastorační pracovník by tuto moudrost lidí, kteří příběhy vytvořili, měl vnímat jako velmi cenný poklad